

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 854

Hiz. Peygamber'in Örneğinde
Sözsüz İletişim
Zehra BAYSAL

Editör
Dr. Saliha Türçan

ISBN: 978-625-7069-89-2

1. Baskı, Haziran 2020, Ankara, 2.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 22.05.2019 tarih
ve 130 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No: 15402

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi 1256 Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

İçindekiler

Ön Söz	VII
Giriş	1

Birinci Bölüm

İletişime Genel Bakış ve Sözsüz İletişim	7
--	---

I. İLETİŞİME GENEL BAKIŞ	9
--------------------------------	---

A) İletişimin Tanımı	9
----------------------------	---

B) İletişimin Temel Öğeleri	11
-----------------------------------	----

1. Kaynak (Gönderen)	11
----------------------------	----

2. Hedef (Alıcı)	12
------------------------	----

3. İleti (Mesaj)	13
------------------------	----

4. Kodlama- Kod Açıklama	13
--------------------------------	----

5. Kanal	14
----------------	----

6. Araç	14
---------------	----

7. Geri Bildirim	15
------------------------	----

C) İletişimin Çeşitleri	15
-------------------------------	----

1. Kişi İçi İletişim	15
----------------------------	----

2. Kişiler Arası İletişim	17
---------------------------------	----

a) Sözlü İletişim	17
-------------------------	----

b) Sözsüz İletişim	18
--------------------------	----

c) Yazılı İletişim	18
--------------------------	----

d) Görsel İletişim	19
--------------------------	----

e) Örgüt İçi İletişim	20
-----------------------------	----

f) Kitle İletişimi	20
--------------------------	----

II. SÖZSÜZ İLETİŞİM	21
---------------------------	----

A) Sözsüz İletişimin Tanımı	21
-----------------------------------	----

B) Sözsüz İletişimin Önemi ve İnsanlar Üzerindeki Etkileri	22
--	----

C) Sözsüz İletişimin İşlevleri	27
--------------------------------------	----

1. Sözsüz İletişim Yoluyla İletilen Anlamlar	27
--	----

2. Sözlü İletişimi Düzenleme, Kontrol Altında Tutma İşlevi	30
--	----

D) Sözsüz İletişimin Çeşitleri	32
--------------------------------------	----

İkinci Bölüm

Hiz. Peygamber ve Sözsöz İletişim	35
---	----

I. SÖZSÖZ İLETİŞİMİN HİZ. PEYGAMBER'İN HAYATINDAKİ YERİ	37
---	----

II. HİZ. PEYGAMBER'İN SÖZSÖZ İLETİŞİMİNE DAİR RİVAYETLER	43
---	----

A) Hadisler Ekseninde Sözsöz İletişim Biçimleri	43
---	----

1. Hiz. Peygamber'in Yüz İfadeleri (Mimikleri)	44
--	----

a) Duygu Aktaran Yüz İfadeleri	48
--------------------------------------	----

1. Mutluluk-Sevinç	50
--------------------------	----

2. Korku	55
----------------	----

3. Öfke-Kızgınlık	57
-------------------------	----

4. Hayret-Şaşkınlık	61
---------------------------	----

5. Üzüntü	63
-----------------	----

6. Hoşlanmama-Memnuniyetsizlik	66
--------------------------------------	----

7. Heyecan	67
------------------	----

b) Bakışları, Göz Hareketleri ve Göz Teması	68
---	----

2. Hiz. Peygamber'in Beden Hareketleri (Jestleri)	72
---	----

a) Kol, El ve Parmaklarını Kullanımı	73
--	----

b) Baş Hareketleri	86
--------------------------	----

c) Ayak Hareketleri	87
---------------------------	----

3. Hiz. Peygamber'in Fiziksel İletişimi (Dokunması)	89
---	----

a) Kendisiyle Fiziksel İletişimi	91
--	----

b) Yetişkinlerle Fiziksel İletişimi	92
---	----

c) Çocuklarla Fiziksel İletişimi	96
--	----

4. Hiz. Peygamber'in Bedeninin Duruşu	98
---	----

5. Hiz. Peygamber'in Mekân Kullanımı ve Mesafe Algısı	112
---	-----

6. Hiz. Peygamber'in İletişim Ortamı ve İletişim Araçları	116
---	-----

a) Giyim Kuşama-Dış Görünümü	117
------------------------------------	-----

b) Ses Tonu	132
-------------------	-----

c) Sükûtu	141
-----------------	-----

d) Muhatabın Durumunu Dikkate Alması	153
--	-----

Sonuç	161
-------------	-----

Bibliyografya	173
---------------------	-----

Ön Söz

İnsan, âlemin göz bebeği... O insan ki, o da insanlığın göz bebeği; Ahmed-ü Mahmûd-u Muhammed Mustafa (s.a.s.)... Allah'ın insanlık için seçtiği, övgüye lâyık kıldığı, en güzel örnek olarak tanıttığı yegâne insan; hayat yolumuzun rehberi, tebliğ vazifemizin önderi... Onun her sözü mümin için kıymetli, her hareketi, her tavrı mümin için değerli... Bizler her ne kadar onunla aynı atmosferi teneffüs etme saadetine erişememiş olsak da tüm bu güzellikleri, bu saadete erişmiş, onun sözlerini bizzat işitmiş, her hâline bizzat şehâdet etmiş sahâbe efendilerimizin dilinden bize ulaşan hadislerden öğreniyoruz. Onu işitememiş olsak da onun sözlerini işitiyor, onu görememiş olsak da sanki yanı başımızdaymış gibi tahayyül ediyor, hangi olay karşısında nasıl hareket ettiğini, hangi tavırları sergilediğini ayrıntılarıyla bilebiliyoruz. Öğrendiğimiz bu güzel hasletleri, eşsiz ahlâki ilkeleri düstur edinip hayatımızda uygulamaya çalışıyor, onu kılavuz edinecek onun gibi olmaya çalışıyoruz. Zira o, Kur'an'ı yansıtan yaşayışıyla, sözlü-sözsüz her türlü davranışıyla eşsiz bir kişilik, Allah'ın emriyle kendisine uyulması, tutum ve davranışlarının ölçü alınması gereken ideal bir şahsiyettir.

Günümüzde teknolojinin ulaştığı seviye, her konuda olduğu gibi iletişim konusunda da insan ve toplum hayatına büyük yenilikler ve değişimler getirmiştir. Kitle iletişim araçlarının son derece gelişmesinin ve yaygınlaşmasının, hayatımızda birtakım faydaları olsa da iletişim konusunda ferdi, ailevî ve sosyal alanda ciddi problemler yaşamakta olduğumuz bir gerçektir. Bugün hızlı ve yoğun yaşama modelinin beraberinde getirdiği olumsuz etkiler toplumumuzun her bir ferdini kuşatmış, âdeta nefes alamaz hale getirmiştir. İnsanlar birbirleriyle olan münasebetlerinde tahammülsüzleşmiş, bu tahammülsüzlük insanlar arası mesafelerin açılmasına sebep olmuştur. Sanal ortamlarda kurulan sanal muhabbetler, gerçek hayattaki tatlı muhabbetlerin maalesef önüne geçmiştir. Sonuç olarak geriye 'ah nerede o eski muhabbetler' diyen özlemlilik pek çok iç çekiş kalmış, insan kalabalık kitlelerin içinde yalnızlığa itilmiştir. İşte bu noktada insan, içine düştüğü bu çıkmazdan kurtulabilmek için gözlerini o 'ideal insan'a çevirmeli, onun örnek hayatında bulacağı çözümleri kendi hayatına tatbik etmelidir. İletişim problemlerinin çözümüne dair Hz. Peygamber'in örnek hayatından çıkarılacak pek çok temel ilke vardır.

Biz de bu çalışmamızda, "Yaşayan Kur'an" Hz. Muhammed'in (s.a.s.), çevresiyle kurduğu sözsüz iletişime dair hadis rivayetlerini inceleyerek onun sözsüz iletişim modelini ortaya koymayı hedefledik. Bu modele esas teşkil eden sözlerini ve tavsiyelerini; ferdi, ailevî ve sosyal hayatta insanlarla iletişim kurarken dikkat ettiği hususları, takip ettiği ölçü ve esasları belirlemeye çalıştık.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümüyle konuya zemin hazırlandıktan sonra, birinci

bölümde iletişimin genel özellikleri ve çeşitleri ile sözsüz iletişimin ne olduğu ele alınmış, sözsüz iletişimin öneminden, insanlar üzerindeki etkilerinden, işlevlerinden ve çeşitlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise sözsüz iletişimin Hz. Peygamber'in hayatındaki yeri tasvir edilmiş, Hz. Peygamber'in sözsüz iletişimi ile ilgili hadis rivayetleri incelenmiştir. Ayrıca hadisler ekseninde sözsüz iletişim biçimleri tek tek ele alınarak değerlendirilmiştir.

Kitabımızın ortaya çıkış yolculuğu esnasında bana yol gösteren, ilgisini, vaktini ve emeğini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Huriye Martı'ya teşekkür ederim.

Gayret bizden, tevfik Allah Teâlâ'dandır.

Zehra BAYSAL

Konya/2020

Giriş

Allah (c.c.) insanı bir tek nefisten yaratmış ve ondan da eşini yaratarak ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getirip yeryüzünde yaymıştır.¹ Dolayısıyla insanın yeryüzü serüveni iki kişi ile başlamış ve zaman içerisinde insan nesli çoğalarak devam etmiştir. Allah (c.c.) insanın dünyaya gelişini bile iki insana, anne-babasına bağli kılmıştır. İnsan daha ilk nefesinden itibaren, üzerine titreyen annesinin bakımına, babasının ilgisine muhtaçtır ve anne ababasının terbiyesinden geçer. Kardeşleriyle sevinci ve kederi paylaşır, aynı ekmeği bölüşür. Arkadaşlar edinir, dostluklar kurar, acıya tatlıya ortak olur. Öğrenmeden duramaz, merak eder, etrafındaki herkesten yeni şeyler öğrenir, öğrendiklerini öğretir. İhtiyaç duyar alır, ihtiyaç duyana verir, alışveriş eder. Velhâsıl insan sosyal bir varlıktır, diğer insanlara mânen ve maddeten muhtaçtır. Çünkü insan, dünya yükünü tek başına taşıyamaz.

İnsan, diğer insanlarla ve canlılarla birlikte yaşayan sosyal bir varlık olduğuna göre mutlaka çevresiyle ilişki kurmak, iletişime geçmek durumundadır. İletişimi insan hayatından çekip almamız mümkün değildir. İnsan hayatında olmazsa

1 Nisâ, 4/1.